

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ
Tel / Ffôn: 029 2032 0500
Fax / Ffacs: 029 2032 0600
Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660
info@audit.wales / post@archwilio.cymru
www.audit.wales / www.archwilio.cymru

David Rees AS
Cadeirydd, Pwyllgor Materion Allanol
a Deddfwriaeth Ychwanegol
Y Senedd
Caerdydd
CF99 1NA

Cyfeirnod: AC/224/caf
Dyddiad Cyhoeddi: 17 Tachwedd 2020

Annwyl David

Paratodau ar gyfer diwedd cyfnod pontio Brexit

Cyhoeddais fy Adroddiad ar 'Paratodau yng Nghymru ar gyfer Brexit 'heb gytundeb' ym mis Chwefror 2019. Roedd yr adroddiad hwnnw yn crynhoi canlyniadau fy ngwaith archwilio ar draws cyrff cyhoeddus Cymru i asesu eu parodrwydd. Ysgrifennais atoch wedi hynny ym mis Medi 2019 yn rhoi'r sefyllfa ddiweddaraf o ran paratodau ar gyfer Brexit heb gytundeb. Roedd y llythyr hwnnw'n nodi rhai o'r heriau allweddol i'r gwasanaethau cyhoeddus oedd, ar y pryd, yn wynebu'r posibilrwydd y byddai'r DU yn gadael yr UE heb Gytundeb Ymadael ar 31 Hydref 2019.

Ers hynny, mae llawer wedi newid er bod llawer o'r heriau a'r materion yn dal yn gyfarwydd. Fel y gwyddom, cytunodd yr UE a'r DU i ymestyn dyddiad cau'r 31 Hydref 2019. Yn dilyn yr etholiad cyffredinol, cadarnhaodd y DU a'r UE Gytundeb Ymadael diwygiedig ac ar 31 Ionawr 2020 gadawodd y Deyrnas Unedig yr Undeb Ewropeaidd. Aeth y DU i mewn i 'gyfnod pontio' o un mis ar ddeg, y darparwyd ar ei gyfer yn y Cytundeb Ymadael. Ar yr un pryd, cychwynnodd trafodaethau ynghylch perthynas newydd â'r UE, gyda'r bwriad y byddai cytundeb newydd yn ei le erbyn diwedd y cyfnod pontio.

Ar adeg ysgrifennu'r llythyr hwn, mae'r posibilrwydd yn dal i fod y bydd y DU yn gadael y cyfnod pontio ar 31 Rhagfyr heb gytundeb ynglŷn â'r berthynas yn y dyfodol. Roedd Prif Weinidog y DU wedi pennu 15 Hydref fel dyddiad cau, ond mae'r dyddiad hwnnw wedi mynd heibio. Mae trafodaethau'n parhau er bod gwahaniaethau yn dal i fod rhwng yr UE a'r DU mewn rhai meysydd allweddol.

Hyd yn oed gyda chytundeb, fe fyddai yna ganlyniadau i wasanaethau cyhoeddus Cymru ac economi a chymdeithas ehangach Cymru. Ers imi adrodd ddiwethaf, mae uchelgais Llywodraeth y DU ar gyfer y berthynas yn y dyfodol wedi newid yn sylweddol. Mae Llywodraeth y DU yn chwilio am gytundeb masnach rydd, tebyg i'r hyn sydd gan yr UE gyda Chanada. Os cytunir arno, mae'n debyg y bydd hyn yn golygu dileu'r rhan fwyaf neu'r cyfan o dariffau'r tollau rhwng y DU a'r UE. Ond bydd rhwystrau newydd heb dariff hefyd, gan gynnwys gwiriadau newydd ar nwyddau sy'n dod i mewn ac allan o'r wlad. Yn ogystal â hynny, bydd cyfundrefn ymfudo newydd, fydd yn effeithio ar hawliau dinasyddion yr UE i weithio yn y DU ac i'r gwrthwyneb.

Mae gwasanaethau cyhoeddus Cymru bellach yn wynebu'r her o'u paratoi eu hunain a'r gymdeithas ehangach ar gyfer y newidiadau hyn tra'n ymdrin hefyd ag effaith pandemig COVID-19. Mewn rhai ffyrdd, mae'r gwaith blaenorol i baratoi ar gyfer Brexit wedi bod o gymorth gyda'r ymateb i COVID-19. Pan ysgrifennais atoch ym mis Medi 2019, dywedais:

“Cynllunio ar gyfer Brexit yw'r esiampl fwyaf cynhwysfawr o weithio ar draws llywodraeth yr ydym wedi gweld Llywodraeth Cymru yn ymgymryd ag ef hyd yma. Mae'n ddiamau y bydd yna wersi gwerthfawr i Lywodraeth Cymru eu tynnu o'r profiad hwn a sut y gallai efallai addasu ei dull ar gyfer ymdrin â heriau cyflawni gwasanaethau cyhoeddus trawstoriadol eraill.”

Dyweddodd y rhai y buom yn siarad â hwy wrth baratoi'r diweddariad hwn fod y strwythurau, y cynllunio a'r cydberthnasau a ddatblygwyd i baratoi ar gyfer Brexit i gyd wedi helpu fel rhan o'r ymateb i'r pandemig. Roedd yna fanteision ymarferol penodol hefyd, er enghraifft, mae GIG Cymru'n adrodd ei fod wedi defnyddio rhai o stoc glustogi Brexit fel rhan o'r ymateb i COVID-19. Mewn llawer o ffyrdd, mae'r gwaith i baratoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio ac i ymateb i COVID-19 yn cael ei integreiddio a'i gydlynu â'i gilydd.

Er gwaethaf y pwysau ychwanegol, mae gwasanaethau cyhoeddus Cymru wedi parhau i gadw trefniadau yn eu lle i baratoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio. Mae Llywodraeth Cymru wedi diweddarau ei strwythurau, gyda Bwrdd Sicrwydd newydd. Mae trefniadau'r gwasanaethau cyhoeddus ar y cyd wedi aros yn eu lle. Dywedodd cyrff arweiniol ar gyfer prif sectorau gwasanaeth cyhoeddus Cymru wrthym fod gweithgarwch, ers mis Hydref, unwaith eto wedi cynyddu ymdrechion cyffredinol yn ogystal ag o fewn cyrff unigol.

Pan ysgrifennais ym mis Medi 2019, nodais bryderon Llywodraeth Cymru ynghylch ymgysylltu â Llywodraeth y DU. Dywed Llywodraeth Cymru fod y berthynas wedi dirywio yn hanner cyntaf 2020 ond ei bod wedi gwella'n ddiweddar, gyda mwy o rannu gwybodaeth ac ymgysylltu. Er enghraifft, y llynedd, roedd Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU yn gweithio yn unol â chynllun cyffredin ar gyfer digwyddiadau sifil annisgwyl, sef Ymgyrch Yellowhammer. Ar yr adeg y gwnaethom ein gwaith maes, nid oedd cynllun cyffredin o'r fath yn bod. Ers hynny, mae Llywodraeth Cymru wedi dweud wrthym, ar ôl cyfnod o gael mynediad cyfyngedig, ei bod bellach wedi gweld mwy ar ddogfennau cynllunio sefyllfaoedd Llywodraeth y DU a bod cydweithredu'n cryfhau.

Mae gan Lywodraeth Cymru ei chynllun ei hun yn ei le sy'n nodi'r camau y mae angen eu cymryd. Cyhoeddodd ei Chynllun Gweithredu Diwedd Pontio ar 11 Tachwedd. Yr anhawster yw sicrhau bod y gwaith hwnnw'n cael ei wneud o fewn yr amserlen, ynghyd â darparu'r adnoddau dynol ac ariannol angenrheidiol tra'n ymateb hefyd i bandemig, sydd wedi bod yn mynnu sylw pob rhan o'r llywodraeth ers mis Mawrth. Mae llawer o'r rhai oedd yn ymwneud o'r blaen â gwaith paratoi ar gyfer Brexit wedi cymryd rhan fawr yn yr ymateb i COVID-19, a heb gael llawer o gyfle i adnewyddu dros yr haf. Rwyf hefyd yn sylwi y gallai diwedd y cyfnod pontio gyd-ddigwydd â'r cyfnod brig o farwolaethau yng Nghymru yn yr ail don, yn ôl y modelu a ddefnyddiwyd gan Gell Gyngori Dechnegol COVID-19 Llywodraeth Cymru.

Mae symud i berthynas newydd â'r UE yn fater hollbwysig er lles dinasyddion a chymunedau Cymru. Er gwaethaf y blaenoriaethau sy'n cystadlu â'i gilydd ar hyn o bryd, mae hynny'n golygu rhoi adnoddau sylweddol yn eu lle i ddarparu digon o gapasiti i gyflawni'r camau angenrheidiol ac i gryfhau gwytnwch gwasanaethau cyhoeddus yn y tymor byr a'r tymor hir.

Gobeithiaf y bydd y llythyr hwn a'r manylion cysylltiedig yn gymorth i'r Pwyllgor wrth iddo ystyried y materion sy'n ymwneud â pharatoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio.

Yn gywir,

Adrian Crompton

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Paratodau ar gyfer diwedd cyfnod pontio Brexit

Ynghylch y gwaith a gyflawnwyd gennym

Rydym wedi cynnal adolygiad lefel uchel iawn yn ystod mis Medi a mis Hydref i gasglu gwybodaeth ar gyfer y diweddariad hwn. Buom yn cyfweld uwch swyddogion Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am gynllunio Brexit, yn ogystal â swyddogion o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) a Chydffederasiwn GIG Cymru. Buom hefyd yn cyfweld swyddogion o Hybu Cig Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru, dau o'r cyrff a ariennir yn gyhoeddus y gallai Brexit effeithio fwyaf arnynt o bosibl.

Rydym wedi adolygu dogfennau a gedwir gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys ei chynllun gweithredu trosfwaol, a gyhoeddwyd yn ddiweddar iawn, a dogfennau cynllunio manwl eraill. Nid ydym wedi gwneud unrhyw waith i roi prawf ar y cynlluniau a adolygwyd ac felly nid ydym wedi ceisio ffurfio barn ar ba mor effeithiol y maent yn debygol o fod. Er hynny, mae'r cynllun a gyhoeddwyd yn amlwg yn ymdrin â'r prif feysydd risg ac yn adlewyrchu'r cynlluniau mwy manwl a'r gweithgarwch sylfaenol.

Y meysydd risg allweddol sy'n codi o ddiwedd y cyfnod pontio

Datblygodd Llywodraeth Cymru Gynllun Diwedd y Cyfnod Pontio newydd. Rydym wedi defnyddio'r materion a eglurir yn y cynllun i nodi'r meysydd risg allweddol (**Ffigur 1**). Mae rhai o'r rhain yn cwmpasu meysydd nad ydynt wedi'u datganoli neu lle mae gweithredu gan wasanaethau cyhoeddus Cymru yn gysylltiedig â gweithgareddau ledled y DU. Yn rhai achosion, mae'r materion yn debyg, p'un a oes cytundeb ai peidio, yn enwedig yr angen am wiriadau yn y porthladdoedd a pherthynas fasnachu newydd ar gyfer busnesau. Mewn achosion eraill, mae'r materion yn benodol i'r sefyllfa lle na fydd y DU a'r UE yn gallu dod i gytundeb.

Wrth grynhoi'r materion hyn, rydym yn canolbwyntio isod yn bennaf ar y meysydd hynny y mae asesiad Llywodraeth Cymru yn dangos sy'n peri'r pryder mwyaf. At hynny, mae materion penodol yn y cynllun, megis digonolrwydd data¹, sydd hefyd yn peri pryder sylweddol ond nad ydynt yn cael eu gweld fel y risg uchaf. Mae materion eraill yn cynnwys parodrwydd gweithrediadol ar draws yr amgylchedd a materion gwledig, lle mae yna oddeutu 70 o brosiectau, gan gynnwys mewn meysydd megis rheoli sylweddau sy'n lleihau'r oson, iechyd anifeiliaid a phlanhigion a phlaleiddiaid a gorfodi pysgodfeydd.

¹ Mae'r UE eto i benderfynu a oes gan y DU lefel 'ddigonol' o ddiogelu data. Os caiff ei hystyried yn 'ddigonol', gellir anfon data o Ardal Economaidd Ewrop i'r DU heb fod angen camau diogelu pellach.

Ffigur 1: Materion allweddol yr ymdrinnir â hwy yng Nghynllun Diwedd y Cyfnod Pontio Llywodraeth Cymru

	<p>Gweithgareddau gweithrediadol: Mae'r materion yn ymwneud yn bennaf â'r paratodau ar gyfer y seilwaith, rheoli traffig a materion darparu gwasanaethau ynghylch gwiriadau hylendid newydd a gwiriadau rheoli ffiniau ym mhorthladdoedd Cymru.</p>
	<p>Parodrwydd a chefnogaeth busnes: Mae'r materion yn ymwneud yn bennaf ag ymdrechion cyffredinol i baratoi busnesau ar gyfer newid yn natur y berthynas fasnachu â'r UE, gyda phryderon penodol ynglŷn â'r sector cig coch a physgodfeydd os digwydd na fydd cytundeb â'r UE.</p>
	<p>Cyflenwi nwyddau critigol: Mae'r materion yn ymwneud yn bennaf ag amharu ar gadwyni cyflenwi ar gyfer nwyddau critigol y mae ar y GIG a gwasanaethau cyhoeddus eraill eu hangen, gyda Llywodraeth Cymru yn pryderu'n benodol ynglŷn ag effeithiolrwydd mecanweithiau ledled y DU i reoli'r risgiau hyn.</p>
	<p>Strategaeth a gallu Llywodraeth Cymru: Mae'r materion yn ymwneud â'r diffyg eglurder ynghylch yr hyn a fydd yn cymryd lle Cronfeydd Strwythurol yr UE o 2021 ymlaen a phryderon ynghylch capasiti'r staff i gyflawni oddeutu 4,000 o swyddogaethau y bydd Llywodraeth Cymru yn eu cymryd drosodd o ganlyniad i adael yr UE.</p>
	<p>Cymunedau a gwasanaethau cyhoeddus: Mae'r materion yn ymwneud yn bennaf â chynorthwyo dinasyddion yr UE a phryderon yn ymwneud â recriwtio a chadw gweithwyr yr UE yn y sectorau iechyd a gofal.</p>

Fel rhan o'i hasesiad, mae Llywodraeth Cymru wedi nodi mwy na £50 miliwn o weithgaredd sydd i gael ei gyflawni, nad yw wedi ei ariannu eto. Mae'n galw ar Lywodraeth y DU i ddarparu cyllid ychwanegol gan gynnwys arian ar gyfer y rhan fwyaf o'r gweithgaredd hwn.

Gweithgareddau gweithrediadol

Porthladdoedd: p'un a oes 'cytundeb' ai peidio, bydd angen cynnal archwiliadau newydd ar nwyddau ym mhorthladdoedd y DU, gan gynnwys y rhai yng Nghymru. Llywodraeth Cymru fydd yn gyfrifol am gynnal archwiliadau ar gynnyrch seiliedig ar anifeiliaid a phlanhigion yng Nghymru². Cyllid a Thollau Ei Mawrhydi (HMRC) fydd yn gyfrifol am wiriadau tollau ar y ffin. Mae Llywodraeth y DU wedi penderfynu cyflwyno'r gwiriadau ar y ffin yn raddol rhwng mis Ionawr a mis Gorffennaf 2021. Mae'r dull cyflwyno graddol wedi ei egluro ym [Model Gweithredu ar y Ffiniau](#) Llywodraeth y DU, a gyhoeddodd ym mis Hydref 2020.

Er mwyn paratoi ar gyfer y newidiadau hyn, bydd Llywodraeth Cymru yn cymryd rhan yn y gwaith o adeiladu dau safle mewndirol newydd; un yng Ngogledd Cymru ac un yn Ne-orllewin Cymru. Ar y safle yng Ngogledd Cymru, a arweinir gan HMRC, bydd gweithrediadau ar y cyd yn cael eu cynnal gan Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi a Llywodraeth Cymru. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym mai dim ond yn ddiweddar y cadarnhaodd Llywodraeth y DU na fydd y safle yn Ne-orllewin Cymru yn rhedeg gweithrediadau ar y cyd. Felly, bydd angen i Lywodraeth Cymru benodi ei chontractwyr ei hun.

Mae cyflawni'r safleoedd newydd hyn mewn pryd yn edrych yn heriol. Nodwyd yr angen am safle yn Ne-orllewin Cymru yn ddiweddarach na'r angen yng Ngogledd Cymru, ac yn y camau cynnar iawn y mae'r cynllunio. Cafodd cynnydd yng Ngogledd Cymru ei ddal yn ôl am amryw o resymau, gan gynnwys y ffaith nad oedd y safleoedd a ddynodwyd yn wreiddiol yn ddichonadwy.

Mae costau'r seilwaith newydd yn ansicr gan ei bod yn dal yn aneglur sut bydd dyluniad, adeiladwaith, gweithrediad a lefel staffio'r safleoedd yn edrych. Mae LIC yn disgwyl y bydd y gwiriadau ar y ffin a'r archwiliadau hylendid, unwaith y byddant yn eu lle, yn dod yn hunangyllidol i raddau helaeth, fel gwasanaethau y codir tâl amdanynt.

Mae heriau posibl o ran dod o hyd i ddigon o bobl i redeg y systemau a chynnal y gwiriadau. Yn benodol, mae galw mawr ar hyn o bryd am y staff iechyd amgylcheddol, y bydd eu hangen ar gyfer archwiliadau hylendid, i gefnogi'r ymateb i bandemig COVID-19, gan gynnwys cefnogi Profi, Orlhain a Diogelu a gorfodi rheoliadau COVID-19, er enghraifft yn y sector lletygarwch. At hynny bydd angen i filfeddygon swyddogol a thechnegwyr, a gyflogir gan Lywodraeth Cymru, gynnal rhai archwiliadau wrth y ffiniau.

² Yn dechnegol, gwiriadau 'iechydol' yw'r rhain sy'n diogelu iechyd dynol ac iechyd anifeiliaid a gwiriadau 'phytoiechydol' sy'n diogelu iechyd planhigion.

Porthladdoedd – rheoli trafndiaeth: mae Llywodraeth Cymru wedi nodi'r risg o darfu sylweddol ar draffig yng Ngogledd Cymru o ganlyniad i dagfeydd yng Nghaergybi. Ar adeg ein gwaith maes, roedd Llywodraeth Cymru yn disgwyl am 'ddadansoddiad llif' wedi'i ddiweddarau gan Adran Drafndiaeth Llywodraeth y DU a Grŵp Cyflawni'r Ffin a Phrotocolau. Cawsom ar ddeall ei bod bellach wedi derbyn y dadansoddiad hwnnw. Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl y gallai costau rheoli mwy o draffig fod yn unrhyw beth rhwng £300,000 a £5 miliwn dros gyfnod o chwe mis. Nid yw Llywodraeth Cymru'n disgwyl oedi mawr na phroblemau rheoli traffig o gwmpas y porthladdoedd yn Ne-orllewin Cymru.

Parodrwydd a Chefnogaeth Busnes

Cig coch: Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi bod y sector cig coch yn fwy agored i niwed o ganlyniad i COVID-19, a'r sector defaid yn neilltuol, o ystyried ei ddibyniaeth uchel ar allforion³. Os na fydd cytundeb masnachu a'r sector yn wynebu tariffau uchel, mae colli'r farchnad allforio, pan fydd y sector gwasanaethau bwyd heb ddychwelyd i'w lawn gapasiti (oherwydd COVID-19), yn debygol o gael effaith ariannol ddifrifol ar fusnesau ffermio. Gallai hyn gael canlyniadau dilynol i les unigolion a lles anifeiliaid. Mae gan Lywodraeth Cymru gynlluniau drafft ar gyfer pecyn cymorth i'r sector ond mae'n galw ar Lywodraeth y DU i sicrhau bod arian ar gael i'w ddarparu.

Pysgodfeydd: Yn ystod misoedd y gaeaf, mae lefelau allforio'n tueddu i gynyddu a disgwylir i'r diwydiant fod yn agored i niwed drwy sefyllfa o ddim cytundeb. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod yr angen am gymorth ariannol i'r diwydiant ac mae'n ceisio argyhoeddi Llywodraeth y DU i ddatblygu pecyn cymorth ledled y DU ar gyfer y sector.

Parodrwydd Busnes: Bydd llawer o fusnesau Cymru'n wynebu rheolau ac archwiliadau newydd wrth fasnachu gyda'r UE, p'un a fydd yna gytundeb ai peidio. Mae Porth Pontio'r UE⁴ a Busnes Cymru yn ganolog i gymorth busnes. Dywed Llywodraeth Cymru fod y cyfnod estynedig o ansicrwydd yn achosi mwy o bwysau ymhlith busnesau a diffyg capasiti i baratoi o ystyried effeithiau COVID-19.

Mae'n cydnabod felly y bydd angen iddi ailflaenoriaethu ac atal gwaith arall sy'n cael ei wneud ar hyn o bryd gan Fusnes Cymru. Mae gwaith Llywodraeth Cymru i baratoi a chefnogi busnesau yn cael ei gysylltu fwyfwy â'r gwaith ehangach o reoli effeithiau economaidd pandemig COVID-19. Enghraifft o hyn yw cam diweddaraf ei Chronfa Cydnerthedd Economaidd, a gyflwynwyd i ddechrau i helpu busnesau drwy bandemig COVID-19. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym ei bod wedi addasu'r cylch ariannu

³ Yn 2019, roedd y farchnad allforio ar gyfer defaid a chig eidion yn werth £198.5 miliwn i Gymru; allforiwyd dros 90% i'r Undeb Ewropeaidd.

⁴ Tudalen o fewn tudalennau gwe Busnes Cymru, sy'n gweithredu fel tudalen lanio i fusnesau gael gafael ar wybodaeth pontio'r UE, er mwyn iddynt 'barhau'n wybodus a pharhau i fod yn barod'.

diweddaraf i sicrhau bod £100 miliwn ar gael i gefnogi busnesau drwy'r pandemig a diwedd cyfnod pontio'r UE hefyd.

Cyflenwi nwyddau critigol

Mae pryderon cyffredinol ynghylch tarfu sylweddol yn y porthladdoedd yn ne Lloegr fydd yn effeithio ar gadwyni cyflenwi nwyddau critigol⁵. O'r blaen, roedd y DU a'r UE wedi nodi rhai trefniadau dros dro i liniaru rywfaint ar yr oedi posibl.

Er mai'n raddol y mae Llywodraeth y DU yn bwriadu cyflwyno rhai archwiliadau ar nwyddau sy'n dod i mewn i'r DU, deallwn fod yr UE ar hyn o bryd yn bwriadu defnyddio'r ystod lawn o archwiliadau ar nwyddau'r DU fydd yn mynd i mewn i'r UE.

Mae materion y cadwyni cyflenwi yn effeithio ar amrywiaeth o gyrff cyhoeddus a dysgwyr drwy brofiad y cadwyni cyflenwi yn ystod pandemig COVID-19. Fel oedd yn wir gyda'r trefniadau blaenorol ar gyfer Brexit heb gytundeb, mae GIG Cymru (gan gynnwys Adran Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol Llywodraeth Cymru) yn gweithio gyda chydweithwyr o bob cwr o'r DU i sicrhau bod meddyginiaethau a dyfeisiadau meddygol yn dal i gael eu cyflenwi. Mae GIG Cymru ar wahân yn adeiladu stoc glustogi o gyflenwadau meddygol a chyffuriau lle bo angen.

Mae materion eraill cysylltiedig â'r cadwyni cyflenwi yn cynnwys meddyginiaethau milfeddygol a rhai cemegau. Deallwn fod Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu i gynllun wrth gefn ledled y DU i reoli'r risgiau hyn ynghylch argaeledd cemegau y mae eu hangen i drin dŵr yfed. Fel rhan o'r dull hwn, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithio gydag Asiantaeth yr Amgylchedd yn Lloegr a'r diwydiant cemegau.

Ar nodyn cadarnhaol, mae Llywodraeth Cymru yn ystyried bod y profiad a enillwyd drwy bandemig COVID-19 wedi dangos bod cynllunio wrth gefn y cadwyni cyflenwi bwyd yn gadarn. Mae o'r farn fod y cysylltiadau gweithredol rhwng Llywodraeth Cymru, DEFRA, gweinyddiaethau datganoledig eraill, a busnesau wedi gweithio'n dda i raddau helaeth yn hyn o beth. Er hynny, mae Llywodraeth Cymru yn dal yn bryderus ynglŷn ag effaith bosibl lleihad yn y dewis a'r cynnydd mewn costau, yn enwedig ar y cartrefi mwyaf agored i niwed. Mae hefyd yn dal yn bryderus ynghylch yr ymateb cyhoeddus posibl i brinder rhai cynhyrchion bwyd ac yn adrodd ei bod yn gweithio gyda Llywodraeth y DU a'r prif archfarchnadoedd ar gyfathrebu â defnyddwyr.

⁵ Ar 6 Tachwedd 2020, adroddodd y Swyddfa Archwilio Genedlaethol ei bod yn debygol y bydd tarfu sylweddol wrth ffin y DU a bod materion gweithredol o hyd i'w datrys i leihau'r risgiau o darfu o gwmpas croesfannau byr y Sianel. Dywedodd hefyd fod COVID-19 yn gwneud cynlluniau wrth gefn ar gyfer cyflenwi nwyddau a meddyginiaethau critigol yn fwy anodd eu gweithredu.

Adnoddau a chyfrifoldebau Llywodraeth Cymru

Cyllid Rhanbarthol Presennol ac yn y Dyfodol: dywed Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru (WEFO) fod y cylch ariannu presennol yn mynd rhagddo'n dda. Mae wedi rhwymo holl gyllid Strwythurol yr UE, sydd ar gael, i brosiectau, gydag Ymadael, bydd yr UE yn parhau i ddarparu cyllid ar gyfer prosiectau o dan y cylch ariannu presennol hyd yn oed ar ôl diwedd y cyfnod pontio. Os digwydd i'r berthynas rhwng yr UE a'r DU dorri i lawr, ac i bartïon beidio â chadw telerau'r Cytundeb Ymadael, mae WEFO o'r farn y byddai gwarant Trysorlys EM i roi arian yn lle cyllid yr UE yn ei diogelu⁶.

Mae Llywodraeth Cymru wedi mynegi pryderon ynghylch y diffyg ymgysylltu â Llywodraeth y DU ynghylch dyfodol Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU, fydd yn cymryd lle Cronfeydd Strwythurol yr UE. Cynhyrchodd y Pwyllgor Dethol ar Faterion Cymreig hefyd adroddiad beirniadol yn tynnu sylw at y diffyg cynnydd⁷. Mae Llywodraeth Cymru wedi datblygu Fframwaith drafft ar gyfer Buddsoddi Rhanbarthol. Mae'n cynllunio i roi rhaglen olynol ar waith o fis Ebrill 2021 ac mae ganddi rai prosiectau ar y gweill. Fodd bynnag, mae'r rhaglen yn dibynnu ar dderbyn cadarnhad o gyllid ac mae'n parhau i fod yn ansicr a fydd gan Lywodraeth Cymru yr ymreolaeth i bennu ei blaenoriaethau ei hun.

Swyddogaethau Cyflawni: o ganlyniad i beidio â bod yn rhan o'r UE mwyach, mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl ymgymryd â chyfrifoldeb am oddeutu 4,000 o swyddogaethau cyfreithiol oedd yn cael eu harfer o'r blaen ar lefel yr UE. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n cwblhau ymarferiad ar hyn o bryd er mwyn deall goblygiadau'r swyddogaethau hyn yn well a gweld beth yw'r dewisiadau ar gyfer eu cyflawni. Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn gweld ymgymryd â chymaint o gyfrifoldebau yn risg sylweddol oherwydd cyfyngiadau staffio (gweler isod). At hynny, bydd angen i Lywodraeth Cymru ystyried pa adnoddau y mae arni eu hangen i ymateb i'r dewisiadau polisi fydd ar gael pan na fydd bellach yn ddarostyngedig i reolau a fframweithiau'r UE.

⁶ Ceir rhagor o wybodaeth am sut mae Brexit yn effeithio ar gronfeydd strwythurol a gwarant Trysorlys EM yn ein hadroddiad ym mis Awst 2018 ar [Rheoli Effaith Brexit ar Gronfeydd Strwythurol yr UE](#).

⁷ Y Pwyllgor Dethol ar Faterion Cymreig, [Cymru a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin: Blaenoriaethau ar gyfer disodli cyllid strwythurol yr UE](#), Hydref 2020

Deddfwriaeth: Bydd angen i Lywodraeth Cymru basio cyfreithiau newydd wrth iddi ymgymryd â phwerau newydd a llenwi bylchau mewn deddfwriaeth oedd yn cael eu llenwi o'r blaen gan gyfraith yr UE. Roedd Llywodraeth Cymru wedi pasio 51 o gyfreithiau (offerynnau statudol) cyn i'r DU adael yr UE yn ffurfiol ar 31 Ionawr 2020. Ers hynny, fel ar 6 Tachwedd 2020, roedd wedi gosod wyth allan o 21 offeryn statudol newydd yn y Senedd. O'r 13 oedd yn weddill, roedd pump wedi'u drafftio a'u cyfieithu, roedd pedwar wrthi'n cael eu cyfieithu ac roedd Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau neu wedi rhagweld dyddiadau i bob un gael ei osod. Bydd rhai cyfreithiau llai pwysig yn cael eu gosod yn 2021. Roedd Llywodraeth Cymru hefyd wedi rhoi caniatâd i 214 o offerynnau statudol y DU mewn meysydd datganoledig ac roedd yn disgwyl gorfod rhoi caniatâd i naw arall erbyn 31 Rhagfyr 2020. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru'n pryderu am y gallu i ymateb yn effeithiol i ddeddfwriaeth y DU, fydd yn gweithredu unrhyw gytundeb newydd rhwng y DU a'r UE, os bydd un yn ei le, fydd yn gofyn am graffu ac ystyried cydsyniad gan y deddfwrfeydd datganoledig. Mae'n pwysu ar Lywodraeth y DU am gael gweld deddfwriaeth ddrafft yn gynnar.

Cymunedau a Gwasanaethau Cyhoeddus

Mae gan Lywodraeth Cymru bryderon ynghylch y materion dan y pennawd hwn, sy'n cynnwys cyngor i ddinasyddion yr UE, yn enwedig ynglŷn â statws sefydlog, a materion yn ymwneud â thrafnidiaeth ryngwladol, ond ar Lywodraeth y DU y mae'r cyfrifoldeb yn gorwedd am gyflawni'n gyffredinol. Dywedodd CLILC a Chydffederasiwn GIG Cymru wrthym fod mater mewnfudo a chadw a recriwtio dinasyddion yr UE yn y sectorau iechyd a gofal cymdeithasol yn parhau i fod yn faes sy'n peri pryder mawr iddynt. Dywedodd Cydffederasiwn y GIG wrthym ei fod wedi bod yn gweithio gyda chydweithwyr yn y DU i geisio dylanwadu ar ffordd Llywodraeth y DU o feddwl am ei chynlluniau mewnfudo yn y dyfodol. Roedd y gwaith hwn yn cynnwys comisiynu Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru i ymchwilio i sut y gallai cynigion mewnfudo yn y dyfodol, o dan system sy'n seiliedig ar bwyntiau, effeithio ar sector iechyd a gofal cymdeithasol Cymru.

Adnoddau i baratoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio

Adnoddau Staffio

Mae pandemig COVID-19 wedi cael effaith sylweddol ar yr adnodd staffio sydd ar gael i baratoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio. Mae llawer o'r swyddogion oedd yn gweithio yn Nhîm Pontio'r UE a llawer o'r swyddogion oedd yn gweithio ar feysydd polisi penodol wedi cael eu hadleoli neu wedi cael rolau yn yr ymateb i COVID-19. Mae staff uwch o bob rhan o Lywodraeth Cymru, a fyddai'n ymwneud ag unrhyw ymateb sifil wrth gefn i ddiwedd y cyfnod pontio, wedi bod yn rhan o'r ymateb i COVID-19.

Mae Llywodraeth Cymru'n adolygu ei hanghenion staffio a'i bylchau. Mae dadansoddiad cynnar o'r galw wedi nodi bwlch adnoddau tymor byr o nifer o ddwsinau o rolau ychwanegol yn benodol ar gyfer gweithgarwch hanfodol ymadael â'r UE, gyda nifer o gannoedd hefyd yn angenrheidiol o bosibl dros amser ar gyfer swyddogaethau statudol, polisi neu gyflawni hanfodol, gwasanaethau a rhaglenni neu weithgarwch busnes hanfodol, y mae llawer ohonynt yn gysylltiedig â gweithgareddau'r UE. Mae Llywodraeth Cymru yn recriwtio rhai uwch weision sifil newydd ar radd Dirprwy Gyfarwyddwr. Mae hefyd yn ceisio symud rhai staff presennol i weithio ar bontio'r UE a recriwtio staff ychwanegol ar gontractau dros dro i swyddi ôl-lenwi. Ar hyn o bryd, ni lwyddasom i gadarnhau faint o staff sydd wedi cael eu symud na faint sydd wedi cael eu recriwtio.

Nid ydym wedi gwneud gwaith manwl yn edrych yn benodol ar y gweithlu mewn gwasanaethau cyhoeddus ehangach. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol o ganlyniad i'n hymgysylltiad â chyrff y GIG, llywodraeth leol a sectorau eraill bod staff yn cael eu hystyng gan yr ymateb i COVID-19. Deallwn o'n hymgysylltiad â CLILC a Chyddfederasiwn y GIG fod llawer o sefydliadau'n cyfuno eu gwaith i baratoi ar gyfer diwedd y cyfnod pontio â'u gwaith ar COVID-19, gan ei fod yn aml yn cynnwys yr un grŵp o staff. Er hynny, mae posibilrwydd cryf bod gan wasanaethau cyhoeddus lawer llai o allu staffio i'w neilltuo i ddiwedd y cyfnod pontio nag a oedd ganddynt o'r blaen pan oeddent yn paratoi ar gyfer Brexit heb gytundeb.

Adnoddau Ariannol

Mae Llywodraeth Cymru wedi parhau i redeg ei Chronfa Bontio. Nod y Gronfa Bontio yw helpu busnesau, gwasanaethau cyhoeddus, cymunedau ac unigolion i baratoi ar gyfer goblygiadau, risgiau a chyfleodd tymor byr a thymor hir perthynas newydd y DU â'r UE ac â gweddill y byd. Pan ysgrifenasom ddiwethaf ym mis Medi 2019, roedd Llywodraeth Cymru wedi rhwymo £34.5 miliwn drwy'r Gronfa. Ym mis Mehefin 2020 roedd Llywodraeth Cymru wedi rhwymo £47.5 miliwn, ac o'r swm hwn roedd £21.1 miliwn wedi cael ei wario eisoes, oedd yn gadael £26.4 miliwn i'w wario. Yn Ffigur 2, rydym wedi nodi'r 10 prosiect mwyaf yn ôl gwariant.

Ffigur 2: Deg prosiect mwyaf Cronfa Bontio Ewrop yn ôl gwariant, ym mis Mehefin 2020

Prosiectau	£ miliynau a wariwyd
Cymorth Sgiliau Airbus	2.5
Cymru Fyd-eang II (cefnogaeth i brifysgolion)	2.4
Mynd i'r Afael â Thlodi ac Ansicrwydd Bwyd	2.0
Cwrdd â gofynion tystiolaeth pysgodfeydd Llywodraeth Cymru ar gyfer Gadael yr UE	1.8
Meincnodi Cig Coch	1.7
Awdurdodau lleol yn paratoi ar gyfer Brexit heb gytundeb	1.2
Atgyfnerthu Enw Da a Chysylltiadau Rhyngwladol Cymru	1.0
Cryfhau Cydlyniant Cymunedol	1.0
Hawliau Dinasyddion yr UE	0.9
Tuag at Genedl Fwyd Byd-eang Cymru	0.7

Sylwer: Cyflwynir y prosiectau yn y tabl hwn ar lefel fanylach nag yn ein llythyr ym mis Medi 2019, ac felly ni ellir cymharu'r tabl hwn â'r tabl yn y llythyr hwnnw.

Ffynhonnell: dadansoddiad Archwilio Cymru

Er bod y Gronfa Bontio yn ffynhonnell gymorth sylweddol, mae'r symiau yn llawer llai na rhai'r rhaglen ariannu a mentrau sydd wedi'i chyflwyno i gynorthwyo busnesau a chymunedau i reoli effeithiau economaidd a chymdeithasol COVID-19.

Trefniadau llywodraethu ar gyfer rheoli diwedd y cyfnod pontio

Parodrwydd ar gyfer y newidiadau yn y berthynas â'r UE

O'r blaen, daeth swyddogion Llywodraeth Cymru at ei gilydd i baratoi ar gyfer Brexit yn ei Phwyllgor Ymadael â'r UE⁸. Disodlwyd hwn gan Fwrdd Sicrwydd yn dilyn Gadael yr UE. Cefnogir y Bwrdd Sicrwydd gan ddau is-grŵp: y Bwrdd Gweithredu, sy'n ystyried materion yn ymwneud â pharatoadau ar gyfer diwedd y cyfnod pontio yng Nghymru, a'r Bwrdd Trafodion, sy'n ymdrin â'r trafodaethau rhwng y DU a'r UE ac â thrafodaethau masnach y DU â gweddill y byd. Mae Is-bwyllgor Cabinet Llywodraeth Cymru ar Bontio a Masnach Ewropeaidd wedi parhau i gyfarfod drwy gydol y flwyddyn a goruchwylio cynnydd y gweithgarwch parodrwydd ar gyfer diwedd y cyfnod pontio.

Mae Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol wedi parhau i gyfarfod i rannu gwybodaeth, cynllunio ac asesu parodrwydd drwy Banel Parodrwydd (yr UE) Llywodraeth Leol. Mae'r Panel hwnnw'n cynnwys rhai Prif Weithredwyr cynghorau, pob un yn cynrychioli rhanbarth ehangach o Gymru, gyda chefnogaeth nifer o Gyfarwyddwyr sy'n arwain ar feysydd gwasanaeth allweddol. Dywed CLILC fod y Panel wedi parhau i gyfarfod drwy gydol pandemig COVID-19. Parhaodd cynghorau i gyflogi un swyddog o leiaf gyda chyfrifoldeb am gynllunio ar gyfer Brexit/diwedd y cyfnod pontio, sy'n cael ei gyllido drwy Gronfa Bontio Ewrop.

Mae cydweithredu rhwng iechyd a gofal cymdeithasol wedi parhau, gyda chynrychiolwyr iechyd a gofal cymdeithasol yn parhau i fod yn rhan o'r grwpiau cynllunio ar gyfer Brexit a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru.⁹ Mae Cydffederasiwn GIG Cymru yn parhau i gyflogi aelod pwrpasol o staff, sy'n cynorthwyo i gynllunio ar y cyd a rhannu gwybodaeth ar draws GIG Cymru. Dywedodd wrthym, er bod gwaith wedi bod yn mynd ymlaen, ei fod yn awr yn cael ei gyflymu gyda chyfarfodydd a chyfathrebu'n digwydd yn amlach tuag at ddiwedd y cyfnod pontio.

Rheoli argyfyngau sifil

Yn fy niweddariad blaenorol, nodais rai o'r trefniadau oedd yn eu lle ar gyfer ymateb brys i Brexit heb gytundeb. Rhoddwyd prawf ar lawer o'r trefniadau hynny gan bandemig COVID-19. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym fod y cynllunio ar gyfer dim cytundeb wedi rhoi gwasanaethau cyhoeddus Cymru mewn sefyllfa gryfach i ymateb i COVID-19, oherwydd bod gwasanaethau cyhoeddus wedi adeiladu

⁸ Y Pwyllgor Ymadael â'r UE oedd yr uwch weision sifil yn y Pwyllgor Gweithredol (ynghyd â nifer gyfyngedig o swyddogion eraill) yn cyfarfod yn benodol i ystyried Brexit.

⁹ Mae'r grwpiau hyn yn cynnwys Fforwm Cynghorol Rhanddeiliaid Gweinidogol Brexit, Grŵp Arwain Pontio'r UE a Grŵp Uwch Berchnogion Cyfrifol Brexit.

rhwydweithiau cryf ac wedi gweithio gyda'i gilydd ar ymarferion yn arwain i fyny at fis Rhagfyr 2019.

Dangosodd COVID-19 y gall gwasanaethau cyhoeddus gydweithio a rhedeg yr ymateb brys dros gyfnod estynedig. Aeth gwasanaethau cyhoeddus o ddechrau sefydlog a buont yn gweithio hyd at saith diwrnod yr wythnos (dwy sifft hir y dydd). Mae digwyddiadau COVID-19 hefyd wedi darparu gwybodaeth werthfawr am yr hyn a oedd o'r blaen yn faes ansicr iawn – sef y risg y gallai'r cyhoedd wneud penderfyniadau rhesymegol unigol ynghylch pentyrru nwyddau sy'n cael canlyniadau sylweddol o bosibl ar y gymdeithas ehangach. Mae Llywodraeth Cymru a phartneriaid wedi dysgu gwersi oddi wrth y gwaith hwn ac wedi cynnwys hyn yn eu cynlluniau.

Er hynny, mae heriau sylweddol yn parhau o hyd o ran unrhyw ymateb brys i ddiwedd y cyfnod pontio heb gytundeb. Mae'n amlwg oddi wrth ein hymgysylltiad ehangach, er iddo gael ei gyflawni, fod staffio'r ymateb am gyfnodau hir wedi bod yn dreth sylweddol yn sefydliadol ac ar staff unigol. Ar adeg ysgrifennu, mae Llywodraeth Cymru a'i phartneriaid wedi cynyddu eu hymateb brys, gan gyfuno gwaith ar yr ymateb i'r ail don o achosion COVID-19 gyda chynllunio ar gyfer diwedd y cyfnod pontio. Ochr yn ochr â'r cynllunio ffurfiol ar gyfer argyfwng, bu Arweinwyr etholedig mewn llywodraeth leol yn cyfarfod yn rheolaidd, gan gynnwys gyda Gweinidogion, i ymateb i agweddau gwleidyddol yr ymateb i ddiwedd y cyfnod pontio.

Her bellach oedd yr ymgysylltu â Llywodraeth y Deyrnas Unedig. Pan ysgrifenasom yn 2019, roedd yna gynllun ledled y DU ar gyfer y materion brys allweddol yn ymwneud â Brexit heb gytundeb, sef Ymgyrch Yellowhammer. Mae Llywodraeth y DU wedi cyfleu yn glir ei bwriad i beidio ag ailgychwyn na newid y trefniadau hynny. Mae wedi cynhyrchu dogfen sefyllfa yr Achos Gwaethaf Rhesymol. Fodd bynnag, ar adeg ein gwaith maes, deallwn fod Llywodraeth y DU wedi cyfyngu mynediad at y casgliad llawn o ragdybiaethau i nifer fechan o unigolion yn Llywodraeth Cymru. Ni chaniateid rhannu, ond i raddau cyfyngedig, is-gasgliadau bychain o'r rhagdybiaethau hyn â chydweithwyr eraill yn Llywodraeth Cymru ac ni chaniateid rhannu'r rhain â phartneriaid yn y gwasanaethau cyhoeddus ehangach. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym fod hyn wedi creu heriau o ran gwneud dealltwriaeth gyffredin yn bosibl o'r hyn oedd y risgiau a sut yr oeddent yn cael eu rheoli ar lefel y DU.

Deallwn fod y cyfyngiadau hyn wedi cael eu llacio i raddau yn ddiweddar a bod cydweithio â Llywodraeth y DU wedi cynyddu. Mae Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi fersiwn gryno o'r sefyllfa Achos Gwaethaf Rhesymol. Rhannwyd y crynodeb hwn gyda'r Fforymau Cydnerthedd Lleol, sy'n arwain ar gynllunio sifil wrth gefn yn lleol. At hynny, mae Llywodraeth Cymru bellach yn cymryd rhan ar fwrdd argyfyngau sifil gyda Llywodraeth y DU a'r gweinyddiaethau datganoledig eraill. Mae'r bwrdd hwn yn canolbwyntio ar barotoadau brys ledled y DU ar gyfer diwedd y cyfnod pontio yn ogystal â phwysau gaeaf eraill posibl a allai gael effaith ledled y DU.